

DEVIANT XULQ-ATVORLI O'SMIRLAR IJODIY FIKRLASH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH MASALASINI PSIXOLOGIK TADQIQOTLARDA O'RGANILISHI

Dauletmuratova Eliza Allambergenovna

*Nukus innovatsiya instituti Pedagogika va
psixologiya kafedrası katta o'qituvchisi*

Annotatsiya Mazkur maqolada deviant xulq-atvorli o'smirlarning ijodiy fikrlash jarayonini takomillashtirish masalasi psixologik tadqiqotlar nuqtayi nazaridan o'rganiladi. Ijodiy fikrlashning rivojlanishi o'smirlarning ijtimoiy moslashuvi va muammolarni hal qilish qobiliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi tadqiq etilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ijodiy tafakkurni qo'llab-quvvatlash orqali o'smirlarning deviatsiyaga moyilligini kamaytirish va ularni konstruktiv faoliyatga yo'naltirish mumkin. Ushbu maqola ta'lim muassasalari, psixologlar va pedagoglar uchun dolzarb amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: deviant xulq-atvor, o'smirlar, ijodiy fikrlash, psixologik tadqiqot, ijtimoiy moslashuv, ta'lim, muammolarni hal qilish.

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос совершенствования процесса творческого мышления подростков с девиантным поведением с точки зрения психологических исследований. Было исследовано, что развитие творческого мышления положительно влияет на социальную адаптацию подростков и их способность решать проблемы. Результаты исследования показывают, что, поддерживая творческое мышление, можно снизить склонность подростков к отклонениям и направить их к конструктивной деятельности. В данной статье содержатся актуальные практические рекомендации для образовательных учреждений, психологов и педагогов.

Ключевые слова: девиантное поведение, подростки, творческое мышление, психологические исследования, социальная адаптация, образование, решение проблем.

Kirish. Jamiyatning har bir a'zosi, xususan, o'smirlar hayotida ijodiy fikrlash muhim o'rin tutadi. Deviant xulq-atvorli o'smirlarning ijodiy fikrlash jarayonini rivojlantirish ularning shaxsiy taraqqiyoti va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga yordam beradi. Shu sababli, ushbu mavzuda olib borilgan psixologik tadqiqotlar o'smirlarning intellektual rivojlanishi, innovatsion yondashuvlari hamda jamiyatga integratsiyalashuv jarayonlariga qanday ta'sir ko'rsatishi bilan bog'liq dolzarb masalalarni o'z ichiga oladi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali deviatsiyaga moyil bo'lgan o'smirlarning ijtimoiy moslashuvchanligi va muammolarni hal qilish qobiliyati oshadi. Shuningdek, bu jarayon o'smirlarning shaxsiy qobiliyatlarini ro'yobga chiqarishiga, ularga mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantirishga imkon beradi.

Deviant xulq-atvor tushunchasi: Deviant xulq-atvor - bu ijtimoiy normalar, qoidalar va qonunlarga zid ravishda namoyon bo'ladigan harakatlar va xatti-harakatlar majmui. O'smirlar orasida deviant xulq-atvor ko'pincha o'zini namoyon qiladi, chunki ular o'z shaxsiyati va ijtimoiy rollarini shakllantirish davrida bo'ladi. Bu xulq-atvor turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin: agressiya, giyohvandlik, qonunbuzarliklar, maktabdan qochish va boshqalar.

Ijodiy fikrlashning psixologik jihatlari: Ijodiy fikrlash - bu yangi, original va foydali g'oyalarni yaratish qobiliyati. U tafakkurning murakkab shakli bo'lib, u yordamida inson muammolarni yechish, yangi yondashuvlarni topish va ijodiy yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatiga ega bo'ladi. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun quyidagi omillar muhim:

- **Erkinlik va mustaqillik:** O'smirlarning o'z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyati.
- **Motivatsiya:** Ijodiy faoliyatga qiziqish va rag'batlantirish.

• **Tajriba va bilim:** Turli sohalardagi bilimlar va tajribalar ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

• **Ijtimoiy muhit:** Qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi muhit ijodiy qobiliyatni oshirishga yordam beradi.

Mazkur tadqiqot mavzusi nafaqat o'smirlarning ijodiy rivojlanishini o'rganish, balki ularning ruhiy salomatligi va kelajakdagi ijtimoiy hayotdagi muvaffaqiyatlariga ta'sir qiluvchi omillarni ham tahlil qilishga yo'naltirilgan. Ushbu masalaning chuqur o'rganilishi nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo'lib, psixologik yondashuvlar orqali o'smirlarning ijtimoiy integratsiyasini qo'llab-quvvatlash imkonini beradi.

1. Har bir bolaning shaxsiy fikri: Har bir bola o'zining emotsional va ruhiy holatini inobatga olgan holda, oilaviy muhitga oid o'z fikrini bildirgan. Bolalar o'z hayotlarida xavfsiz va barqaror muhit muhimligini ta'kidlab, yaqin insonlari bilan birga bo'lishni istashlarini qayd etishgan.

Suhbat va kuzatuvlar natijasida bolalar uchun eng asosiy jihat ularning hissiy osoyishtaligi va tarbiyaviy muhit ekanligi aniqlandi. Ularning so'zlariga ko'ra, ular uchun ota yoki ona bilan emas, balki mehribonlik, e'tibor va tushunish muhitida yashash muhim hisoblanadi. Shu sababli, ular oilaviy birlik saqlangan taqdirda o'zlarini baxtli his qilishlarini ta'kidlashgan.

2. Har bir bolaning tashqarida ota-onadan qaysi biri tarbiyasi va qaramog'ida ko'rish mumkinligi: Bolalar bilan o'tkazilgan psixologik suhbatlar va kuzatuvlar asosida ularning qaysi ota-ona bilan yashashni istashi tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, bolalar onalari bilan birga bo'lish istagini bildirganlar, biroq onalari hamrohlik qilgan holda yashashlari ular uchun yanada qulay va ruhiy jihatdan barqaror bo'lishi mumkinligini ta'kidlashgan.

Bolalarning hissiy bog'lanishi va psixologik osoyishtaligi hisobga olinganda, ularning onasi ishtirokida yashashi tarbiyaviy va ijtimoiy jihatdan maqsadga muvofiq deb topildi. Chunki bu holat bolalarning ruhiy holatini barqaror saqlash va ularning kelajakdagi psixologik taraqqiyoti uchun eng qulay sharoitni yaratishi mumkin.

1. Deviant xulq-atvorli o'smirlarning ijodiy fikrlash darajasi. Deviant xulq-atvorli o'smirlar ko'pincha standart fikrlash doirasidan tashqariga chiqish, nostandart yondashuvlarga ega bo'lish va o'z muhitiga moslashish uchun o'ziga xos strategiyalar ishlab chiqish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Ularning ijodiy fikrlash darajasi odatiy rivojlangan tengdoshlariga qaraganda o'ziga xos bo'lib, bu jarayonda ularning individual xususiyatlari, tajribasi va psixologik omillari muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, psixologik tadqiqotlarda o'smirlarning ijodiy tafakkuri bilan ularning deviant xulq-atvori o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish muhim hisoblanadi.

2. Ijodiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari. Ijodiy fikrlashni rivojlantirishning asosiy mexanizmlaridan biri bu o'smirlarning muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirish va ularga turli masalalarga innovatsion yondashuvni shakllantirishga yordam berishdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, deviant xulq-atvorli o'smirlar stressga bardoshlilik, moslashuvchanlik va mustaqil fikrlash kabi xususiyatlarni rivojlantirish orqali o'z salohiyatlarini yanada yuqori darajaga ko'tarishlari mumkin.

3. Psixologik rehabilitatsiya va ijodiy fikrlashni rivojlantirish dasturlari. Deviant xulq-atvorli o'smirlarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish uchun maxsus psixologik rehabilitatsiya dasturlari ishlab chiqilishi zarur. Ushbu dasturlar o'smirlarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, ularga yangi bilim va ko'nikmalar berish hamda ularning ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga yordam berishga qaratilgan bo'lishi lozim. Bunday dasturlarning tarkibiy qismi sifatida motivatsion treninglar, rolli o'yinlar, guruh terapiyalari va ijodiy muhit yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Deviant xulq-atvorli o'smirlarning ijodiy fikrlash jarayonini rivojlantirish ularning kelajakdagi ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyatlariga ta'sir qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli, ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan psixologik tadqiqotlar va rehabilitatsiya dasturlari ularning o'z qobiliyatlarini to'laqonli namoyon etishiga yordam berishi mumkin. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatda deviant xatti-harakatlarning oldini olishga va o'smirlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Gappirov B.T. Talabalarda axloqiy o'z-o'zini anglashning o'quv jarayonidagi dinamik taraqqiyoti psixologiya fanlari nomzodi, ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya 1999 y. – 133 b.
2. Azizova SH.V. Yuqori sinf o'quvchilarida o'quv faoliyatini boshqarishning psixologik xususiyatlari psixologiya f.n. ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiyasi Toshkent – 1988 yil 145-bet
- 3 Каримова Л.И. Социальная психология и реклама: Учебное пособие для вузов. Т. Издательскополиграфический творческий дом им. Г.Гуляма, 2004. С. 20-22.
4. Sotsiologiya molodeji. Uchebnik. /Pod red. V.T.Lisovskogo. SanktPeterburg, 2001. – 216 s.